

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 8.

У НОВОМ САДУ 19. ФЕБРУАРА 1887.

ГОД. III.

ЛАЗА К. ЛАЗАРЕВИЋ,
СРПСКИ КЊИЖЕВНИК.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ЛАЗА К. ЛАЗАРЕВИЋ

СРПСКИ КЊИЖЕВНИК.

Уверени смо, да ћемо читаоце »Стражилова« пријатно изненадити, кад им донесемо ево слику најживренијег од младих приповедача наших.

Његов лик говори много. Гледајте само те велике, сјајне очи! Чудите ли се онда, што могу тако дубоко да загледе у човечију душу? Је ли, да се не чудите; па нећете се онда ни чудити, што уме тако мајсторски да опише душу ту — та од тих очију не скрије се ни кутић, ни бора једна душевнога живота људског.

Па још кад му узмете положај: Лазаревић је лечник, а лечнику је могуће још дубље погледати у човечију унутрашњост, него другоме ком. Но Лазаревић се ни најмање не клони људи; он је дружеван, и у друштву је *spiritus agens*, који ни за тренутак не да, да у исгом застане бујни ток. Па зар није и то прилика за њега, да богати своје искуство?

Лазаревић не негује књижевност као струку — то му већ не допушта преобилна лечничка пракса; али он је негује као неко арајство, и ради само онда, кад му се недољиво хоће. Но онда притисне и »кује гвожђе док је уси-

јано«. Гдекоје приповетке написао је тако рећи на душак.

Док је био млађи, имао је прилике као ретко који, да се у њему буди и негује естетичко осећање и психолошка црта. Тада се три српска књижевника, Јован Бошковић, Јован Ђорђевић и Милорад П. Шапчанин, врло често састајали, и озбиљним и темељним разговором проводили вечери своје; а млади Лазаревић је скоро свагда био у том одабраном друштву, и за осетљиву душу његову примила се онда многа клица, која је доцније тако дивно истерала.

Ми не мислимо овде упустити се у описивање живота његовог — за нас доста среће, што је у опште на овоме свету, и то као Србин. Не мислимо се упустити ни у приказивање приповедака му; оне су у овом листу (види »Стражилово« бр. 34. од године 1886.) од књижевног друга његовог, П. Адамова, достојно приказане и оцењене. Ми хоћемо само да упознамо читаоце наше са човеком Лазаревићем а то смо учинили, што смо му донели слику и прибележили коју црту из душевног му развитка и расположеја.

ФАЗЛИ-ПАШИНА ЛИПА.

ИЗ ПРОШЛОСТИ САРАЈЕВСКЕ.

НАПИСАО БОЖИДАР Н. ВРШЧАНИН.

I.

О прије неколико година стајао је још трули пањ.

Опала му кора, а у сриједи дубља пуна црвоточине. Жиле је пустио на све стране, али им вријеме сваким даном коријен подгриза.

Боже! Боже! Да ли може човјек, а да не узвикне: К'смет! К'смет! Све ли је у божијој руци!

Минуло је много година — а још памте неки — кад је на том мјесту била красна ливада, застрта мирисавим сијеном; а на сриједи липа разгранила гране, а мирис јој се разлијевао по свој околини.

»Колико сам пута овдје — причаше сиједа глава из старога земана — сједио гоњен од турског зулума и насиља, тарући врели зној са чела. Преда мном се прострло широко Сарајев-

ско поље, а плаховита га хладна Миљацка пресијеца на двије поле. Свуд унаоколо легло брдо, а у даљњој се магли уздиже горостасни Игман, за њим пак, било љето, била зима, бијели се снџегом Бјелашница. Са леђи ми пирка стамболски вјетар; горди Требевић уздиже своју главу, а по сијенци му одсијева стари град са високим мунаретима, с којих хоће позивљу правоверне на дову пророку и алаху.

»Бог свијетом влада, али судбина с човеком живи«, вели Турчин. Нестало је оне липе. Као што сјен човечији прође преко воде па га нестане, тако прође и облик ове ливаде; она липа остави само трули пањ, у којем се црви легу, а за неколико година избрисаће се и тај мали траг, то кобно мјесто, гдје је »Фазли-пашина липа« стајала.

Нема више оног красног мириса; хлада је нестало; сада сједим на мехкој трави више

гроба мога сина, крај трулог пања. Кад дуне вјетар стамболски, не осјећам више, како мирис липин разноси, него ми се чини оно звиждукање у празном ваздуху као очајни гласи несретне раје, која о липи издисаше.

Колико је пута при мехкој мјесечини, када мјесец тихо заплови по плавом небу у пратњи неброј-звјездица; кад се над Сарајевом глува поноћ пусти; кад и мравак на њедрима успаване природе почива, — тек само што хоће, пророкови вјесници, пусте своје гласове са високих мунарета, да раздери шарени застор савјаве ноћи — колико је пута у то доба кршћанска мајка, сеја или невјеста, умотана као сијенка потњег страшила, долазила под ову липу. Мјесец и поноћ били су само свједоци. Да они знају причати, чули бисте силне јаде, јер они су гледали, кад је дрхтава блиједа рука мајчина крадомице, зазирући, да је не ухвати, са личине о липи објешено тијело свога сина скидала; кад је исплажен језик мртвом у уста гурала, кад га је матерњом љубављу оплакала и цјеливала а у тишини раку ископала и укопала га, да му душмани гроба не сазнају, па да му се и мртвом не свете.

Ти су гробови данас процвали. Липе је нестало; по лијепој и мирисној ливади уздижу се данас гробови, а међу њима по гдјекоја сува шљива. Данас нема ни онога пања. Све је изумрло, само живи успомена хришћанскога бола.

II.

Ма гора је звијер Турчин на дому него ли вук у гори!

Фазли-паша подигао вјешала у Сарајеву на четири стране. Овдје на овоме гребљу о липи вјешао је, на Алифаковцу у Кошеви и на граду.

Ја сам тада држао хан на главној тести, што води у Вишеград, а оданде преко Дрине у Србију.

Имао сам јединца сина Ристу, а оженио га Сарајком Јоком. Што је четири стране свијета, не бих мислим лепшега и краснијега човека од мога Ристе нашао. Кад одем с њиме у Сарајево, проћи ја чаршијом, а то стани цијела чаршија, па гледај у њега. За појасом је имао лијепо ишаран бенсилах, а у њему свијетло оружије.

У околини, гдје сам ја живио, бјеше мал те не сам Турчин. Ваљало ми се од њих чувати, јер су често на ме нападали. Од мога Ристе толики су страх ухватили, да нијесу чисто

смјели поред мога хана проћи. Али су Ристу добро учили; што по ријеч, ископаше му и шезар, само још да га увребају.

Једног дана, баш у очи мога крсног имена — зар крвници тако удесише! — бјеше око подне плахо баш сунце прижегло. Сви бјесмо на дому. Јока је утлесававала неке пртишине и спремаала за шјутра; ја сам нешто по хану намјештао, а Ристо се спремао у Сарајево, да однесе у цркву свијећу, да је прислужи и да остане тамо на вечерњу и ујутру на летурђији, а послје ће доћи амо са званицама на ручак.

Истом он готов и још припасује око себе бенсилах, да задјене у њег двије кубуре, кад ето ти уђе шест Турака, набијених пушака и до грла наоружаних. Како уђоше, скинуше са леђа пушке и узеше напријед у руке.

Онда ће они вођа од њих :

»Ко је овдје Ристо?« И казаше по имену тај и тај.

Ристо се усправи пред њег: »Ја сам!«

Турчин га стаде мјерити од главе до пете, а остали као да се мало побојаше, јер видјео сам, како су боље ухватили за пушке. Стајаху неко вријеме тако, док ће им мој Ристо опет:

»Које добро, Турци?«

Они вођа га мрко испод ока погледа, а по вилицама видјео сам, како је стиснуо зубе.

»Скидај бенсилах и остави то оружије, па пођи с нама, паша те зове.«

»А што да скидам бенсилах и да оставим оружије?« упита Ристо, усправши се боље пред њег.

»Скидај, рекох; тако је у закону. Влах не смије под оружијем ићи пред пашу.«

»Јок вала!« одговори Ристо. »Ја не скидох свога оружија; ја пођох с вама, али овако.«

»Не бенетај, море Влаше. већ одбаци то оружије.«

»Прођите се, Турци, нака белаја«, вели Ристо, а десном се рукомхвати кубуре.

Истом што он то рече, док се они вођа окрене осталим Турцима и нешто им турски прозбори, и док се ја окренух, а мога Риста пограбише. Један понајкрупнији ухвати га са приједа, а двојица острагу. Шћеде Ристо да се брани, али му четврти зликовац ухвати за кубуре. Гдје ће један одољети толиким зликовцима! Ухватише га, сподбише на земљу, савезаше му руке, а један стаде према мени са отвореном пушком па ми вели: »Ако се, Влаше, макнеш на мах ће кроза те сунце про-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

синути.« Шта знадох друго, већ мирно гледати, гдје ми сина везују. Шћедох у један мах скочити, да га одбраним, ја ли и сам да погинем, ал ми дође на ум, да ћу с отим горе учинити. Ваљада га је паша због другог чега звао у конак, па ће га мирна и пустити.

Шћедох од бола заплакати, кад угледах свога Ристу, гдје потрбушке лежи у прашини. те не може да се окрене, јер му на кратко отрага руке савезаше. Танки, лијепи брци и уста напунише се прашине. Док ће га они вођа ногом у ребра, а Ристо се на мах обрну полеђушке. Није ни писнуо, само је зубима шкрипнуо, а кад га дигнуше, виђех, како је у лицу преблиједио, те се окрену оном вођу: »Ао, Турци, старе кукавице, што нијесте дошли, да јуначки мегдан подијелимо, већ као курве хватате човјека и везујете га.«

Они вођа окрете се, те му одвали добар шамар по лицу: »Ево, Влаше, ко је курва.«

»Море, Турци, ако вас је послао паша, да га њему водите, није вас послао, да га бијете« — осјекох се ја према њима, не могавши гледати, гдје ми сина бију.

»Мучи, матора псино«, гракнуше сви у један глас, »видиш ли ову канџију? Сад ћемо ти леђа испрашити.«

Затим га метоше у сриједу међу себе и пођоше тестом према Сарајеву.

Нијесу се одмакли хода ни черек сахата, ја сам их већ стигао. Морао сам се мало позабавити у кући, док сам поутјешио снаху Јоку, јер се бјеше скоро онесвјестила, и док сам покупио оно мало пара, што сам их мучно стекао, ако ми до невоље буду, да их крај себе имам, јер ће Турчин за паре и оца објесити, а за паре и највећег зликовца пустити.

Кад стигосмо до хана неког, близу Сарајева, стадох их ја молити, да ми одреше сина, јер бјеше сунце плахо прижегло, а њега, мислиш, крвав зној облио. Не ће зликовци ни да чују, што их ја молим. Куми, преклињи их богом и турском вјером, да га одријеше, да га не воде тако везана кроз Сарајево, али они не шћедоше ни да ме чују. Док дођосмо до хана те ти они вођа завара очи осталим Турцима и ја му тиснух пет здравијех дуката, а он заповједи те Ристи руке одријешеше. Мислим, да ми је нешто лакше било, кад га видјех одријешена.

Таман био акшам, и на граду пуче топ, јер је био онда турски рамазан, кад стигосмо код капије горњег града; а не знам, да ли

је прошло ни два черека сахата, кад стигосмо до мрачне апсане.

Ја мишљах, да ће га одмах водити пред пашу, те се почех и ја молити, да и мене с њиме заједно одведу пред пашу; као мислим, Ристо је млад, луд па ватрен, те се не ће умјети бранити, па да му се на невољи нађем, али ми Турци рекоше, да се сад паша гости.

Отјераше ме, не давши ми сина: ни да га видим, већ га пред мојим очима гурнуше у мрачну и влажну апсану, а ја шта знадох друго, већ сподби ноге те пођи по Сарајеву у својих познаника, који се с пашом добро пазили, те моли и преклињи, да они буду ћефили за мога Ристу и да паши лијепу ријеч о њему кажу.

Био је већ сахат ноћи по јацији, кад сам се вратио на конак својим пријатељима. По Сарајеву галама; пјевају и веселе се Турци. Пролазе са Туркињама улицом с фењерима, потпрашују пушке и подвикују, а јадна раја не смије ни да се из куће помоли, јер би на мах било насјег меса за турски рамазан.

Како ја уђох у кућу, а Ристина луница, моје снахе мајка, стаде нарицати; зар јој казали они, који су видјели, кад су Ристу провели Турци. Чељад у кући питају мене, шта је Ристо учинио? Кажем им, да ја не знам за никакво зло, што би Ристо био учинио, већ да су то они Турци око нас, не могавши Ристу гледати, отишли паши и облагали га. Нијесам их могао утјешити и умирити; удрише у напокукање сва чељад у кући, да нијесам знао гдје сам. Знали су они, коме је Ристо пао у шаке, а видјели су мал те не сваки дан, да којег хришћана паша позове, тај се више жив не врати, нити има о њем више какова хабера. А и мене притиште нака слутња, као кад човјек падне у какву несрећу. Цијелу ноћ не могах ока свести, све ми се нешто зло предсказивало; бели ће ми сјутра сунце крваво сванути!

Пред зору, још није хоџа ни саба окушао, мене заварка нешто сан. Нијесам ни спавао, а нијесам ни будан био, тек онако уморен дрмио сам. Чудан ме неки сан обузе. Трзао сам се, не бих ли се разбудило, силом бих да се отргнем, али нешто сам такав био, као да ме ко спутао.

У томе се отворише врата и моја прија уђе унутра и кукајући стаде нарицати: »Устај, пријатељу, добра те срећа пратила; устај, да ти сина не посијеку!«

Трох се ја, устадох на мах и погледам

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

на поље, а то тек зора пукла. Опреим се, на изиђем на поље, али никог нема. Затворена још чаршија. Пођох у оних познаника, што сам их јуче молио, да буду ђефили за мога Ристу — па лупај алком на врата, док их нијесам разбудуио.

Док сам ја све познанике обиграо и разбудуио их, већ је и сунце изишло. Похитам брже боље у апсану, да видим, шта је са Ристом, али кад дођох до латинске ђуприје, што води на хат-мејдан, гдје је била апсана, сусрете ме неки дунђер Мићо и каже ми, да су мало прије одвели Турци мога Ристу да објесе.

»Еј, мој боже, буди ми милостив, и ти, и света богородица!« — Мислиш, мозак ми је узаврио, а цијели они крај као да се око мене обрнуо. Потечи брже у апсану; моли и преклињи, да ми кажу, рашта га наша осудио и гдје ће га објесити. Не шћедоше ми скотови одмах рећи, зар чекали бакшиш да им дам, што ће ми сина погубити; док се један смилува и рече ми, да ће га објесити о оној липи, крај пута, што води у Мостар, у српском гробљу.

Као махнит појурим кроз Ташми-хан а кад пређох мусалу, видјех око липе јато Турака. Један се попео на липу, да свеже уже, а остали се окупише око мога сина. Кад стигох на мали пушкет, а ја угледах, како мој Ристо климата ногама — објесише га Турци права и здрава, ни крива ни дужна!

Док дођох до њих, Турци већ запалише тутун, а мој Ристо исплазио језик од по аршина. Руке му бјеху отрагу свезане и још што је само раменима помало дрмао.

Питао сам их, зашто су га објесили, а они ми рекоше, да је био јатак и примао хајдуке, а кад их ја стадох крети за неправду, одвалише ми неколико канџија, па одоше.

III.

Ни за пун мјесец дана, седамдесет и осам хришћана испустило је своју племениту душу на оној липи, све са скотског Фазли-пашина срца. Мирисава липа ширила је своје гране, да начини већи хлад, да мученици могу лакше своју душу испустити. Она грана, која је била оглодана од личине, коју су везивали крвници, кад су шћели којег објесити, осушила се; а мирисава сијена, што је око липе било, нестало је, на мјесто тога расти мехка трава на неколико гробова, који се и без знака и имена уздижу.

Вријеме је липу оборило; пањ су црви изгризли — данас је на томе мјесту старо српско гробље. Нема више ни жилице за спомен »Фазли-пашиној липи«; опасно је зидом, а с јужне стране шуми брза Миљацка, па кадгод прођем онуда, а оно ми се чини од њезина шума као рањени јаук српских мученика, који су на липи издисали.

ПОСЛЕ ПОДНЕ У ФЕБРУАРУ.

(ЛОНГФЕЛО.)

Ман се свршава,
Већ се смркава;
Леди се земља,
Замире река.

Небо облачно,
Сунце безрачно,
А сјај му црвен,
Кô вагра нека.

Снег провејава,
Пут завејава,
Белеге друмске
Већ се не виде.

А преко њива,
Кô сенка жива,
Мртвачки спривод
Полако иде.

А звоно јечи,
Па чисто звечи,
И срце дира,
Жалосно, бôно.

Пратњи траг оста,
Ја сетан поста',
И срце јекну
Тужно кô звоно.

Вл. М. Јовановић.

ПОД СТАРОСТ БЕРДО.

ПРИ ПОВЕТКА ИЗ ВАРОШКОГ ЖИВОТА.

НАПИСАО МИЛАН САВИЋ.

(Наставак.)

Прошло је неколико дана. Сима се дакле целој ствари чинио и невешт; био је додуше расположен и много је говорио, више бар него иначе, али никако да говори о предмету, који би госпођу Рахилу тако занимао. Као да нису никад ни започели разговор о Симиној женидби. Госпу Рахилу је то мучило а мало и једило, што јој брат ама никад ни беле а овамо се у почетку тако лепо био упутио; изгледало је чисто да се једи, што се већ досад није оженио. И она је чешће навијала разговор на своју најмилију воденицу. Сима је додуше одобравао речи њене; али је то њој изгледало, као да јој се руга.

— Ја већ видим, рече му једном приликом, да морам ја започети.

— Па добро, беше Симин одговор.

— Ти не можеш да се решиш, ти не смеш. Хоћеш ли оставити мени, да ја удесим ствар?

— А како то?

— Да ти прводацишем.

— Хм!

— Ката Поповићева...

— Ти мислиш кћер покојног доктора?

— Да. Њојзи је додуше већ двадесет и пет година; али је васпитана и чита радо.

— Ако се не варам, мати њена води целу кућу а она проводи по читаве дане на канабету.

— Не треба веровати, што свет говори, примети госпа Рахила. На послетку, ако се баш хоће, може се свакој девојци наћи мана.

— Није ружна, рече Сима као за себе. Али ја нисам рад, да ти сама идеш онамо.

— Ја и не ћу, јер нисам тамо никад ни била. Послаћу Петровићку, моју стару другу.

— Да, па да још више њих знају за нашу намеру.

— Остави то само мени.

— Али...

— Мани се тог „али“!

— Па добро. Али удеси паметно.

— Немај бриге.

Госпа Рахила оде још тог дана својој пријатељици. А кад се вратила кући, очи су јој се светиле од задовољства. Петровићка је, наравно, драговољно пристала, да посредује код Поповићевих, шта више, уживала је у том, тим већма, што јој се дала прилика, да ожени „пајван-младожењу“ са девојком, која би већ могла имати и дете за школу. Унапред је већ себи нацртала будућност „младенаца“

и њихову бескрајну благодарност. Она ће зацело бити онда најмилији гост у Симиној кући. Па тек дечица! Та, њојзи имају управо да благодаре, што су у опште на свету; јер да ње није било.....

С послом у руци нађе се госпођа Соса Петровићка сутрадан код докторке. Из почетка се радовала, што је нашла све здраве и задовољне; бар је тако казала. Одмах затим је уживала, што госпођица Катица тако добро изгледа и што ће она (Соса) пити каву, коју она (Катица) уме зготовити, да већ не може бити боље. Катица се додуше на те речи насмешила мало уморно, управо лењо; али то госпођа Соса није приметилa, или, боље рећи, није хтела да примети, јер је чврсто била наумила, да у овој кући нађе данас све у најбољем стању и расположењу. Тако је захтевала њена дипломатска мисија.

Кад су госпе мало прорешетале комшилук, па онда Насту Павковићку, која „млађима“ не да чештито ни јести, да се може носити по најновијој моди; па онда Стазу Берићеву, која се намеће, да, баш намеће оном високом оберлајтанту, ма да је овај и не гледи, и више се из учтивости с њоме разговара; па онда Љубу Васићку, која је ономад на фрише фире изгубила двадесет форината. Двадесет форината! Та то је ужасно! Зар она не види мужа, који тако тешко заслужује крајцару? Па дечицу, којој се очи лепе, а уши никад нису чисте? Па кад су још споменули оног доктора, који је пре неке ноћи дао серенаду Марији, кћери трговца Стеве Мишића, и том приликом значајно махале главама — науми госпођа Соса, да пређе на саму ствар, ради које је и дошла.

— Видите, Поповићка, рече, док је Катица у другој соби спремала сто за каву, ви имате баш красно дете. Ох, она је заслужила, да буде сретна, као мало која.

— А после ваше жеље моја је зацело најискрепнија, настави Соса и пређе руком преко капе своје.

— Верујем вам, верујем. Е, кад би се могло...

— Па, слатка моја, то зависи само од вас, прихвати Соса поуздано.

— А како то?

— Ја бих вам знала прилику...

Поповићка се примакне мало Соси и ухвати је и нехотице за руку.

— Да, прилику, и то те какву! Ако и није баш сасвим млад, али је држећи и — у најбољим је годинама. Уз то је пмућан и контен је само с девојком...

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— А ко је? запита Поповићка и примагне се још ближе.

— Трговац је, али мисли, да напусти радњу и да живи по вољи; једном речи: красна прилика.

А ко је? понови Поповићка.

Соса се нагне на њено уво и шапне: „Господар Сима Влашић.“

Поповићка се замисли.

— Ја додуше нисам мислила, да удам своје дете за трговца, рече лагано — али...

— Шта мислите, таква сермија!

— Ал он има и сестру?

— Стару, добру душу, која се не ће плести у домазлук, чим уђе млада у кућу. Знам ја њу.

— Да запитам Катицу.

— На сваки начин.

Поповићка устане и оде у другу собу. Соса је међутим плела чарапу, мирно и спокојно, као да је говорила о најобичнијој ствари, н. пр. да је на пољу лепо време, или да пада киша. Уједаред се трже; из друге собе зачује гласно и оштро „пих!“ Она уврти још већма уши, да уграби још коју реч и тада је чула овај говор, час тиши, час гласнији:

— Нипошто! Ја, дскторска кћи, па да пођем за хифту, да му можда бројим пиринац....

— Банке ћеш бројати, банке!

— Жао ми је, али ја нисам научена, да стојим за тезгом.

— Он ће да напусти радњу....

— Па шта онда! Ваљда цео дан да ми чечи у соби, да не могу ништа ни читати.

— Али таква сермија!

— Да, па да ми ваљда броји залогaje. А кад није код куће, да ми она стара аждаја не да ни на прозор стати!

— Ти не знаш, шта говориш....

— Па онда — могао би ми бити отац!

— Али, кћери моја!

— Једаред за свагда, маните ме. За трговца не ћу, па да је од злата.

— Помисли само, да је то тек прва прилика!

— Ваљда ће се наћи и за мене какав, који ми је раван. Зар не знате, да је у овој вароши млади доктор Рајић. То би била за мене прилика. Мој отац доктор, он доктор, куд ће боље и за њега.

— Али он не долази. Ти знаш, да се с Мишићевом Маријом добро гледи. За то немој оклевати.

— Маните ме, не ћу, не ћу, па не ћу. Но то би ми још требало!

На Сосину лицу се огледао цео разговор и од чуда је испустила замчицу на чарапи. У тај мах уђе Поповићка.

— Доцкан сте дошли, драга Петровићка, рече,

а на лицу јој се разилазио благ осмеј, моја је кћи, тако рећи, већ заручена.

— Е да! чудила се Соса.

— Хтела је да ме изненади, чедо моје. Јуче јој баш рече — али, име је засад још тајна — да је љуби, и моја му је Катица рекла, да дође к мени. Сутра ево га већ.

— О, баш ми је жао, рече Соса с најумиљатијим гласом. Да сам то знала....

— Па да сте дошли прекјуче, била би ствар за цело свршена; али овако....

— А како то, да се у вароши није ништа знало? запита Соса бајаги безазлено.

— Видите, нисам знала ни ја. Права се љубав не меће на велики добош.

— Жао ми је, баш ми је жао.

— И мени, али срећи своје кћери не ћу стати на пут. Ако је по вољи? настави Поповићка и понуди Сосу, да уђу у другу собу.

— С драге воље, молим!

— Али, рече Поповићка и застане, то остаје међу нама.

— На сваки начин.

— Знате, ће ради.

— А и свет је рђав, доврши Соса.

— Немојте се ни Катици показати да знате, шапне Поповићка; она је тако осетљива.

Соса климне главом, у знак, да пристаје. Кад су биле у соби и селе, Катица је доста намргођено сипала каву и млеко у шоље. Соса се чинила невешта. Та, знала је најбоље, у чему је ствар, само је при поласку значајно стиснула Катичину руку и у ухо јој шанула: „Честитам!“ Није могла, а да малко — не „каже“. Пукла би иначе.

Соса је припovedила госпођи Рахили све, како је било. И обе госпе су прилично испирале језик с Катичом, која је тако дигла нос, а овамо.... „Та, знамо ми већ!“

Ако је госпођи Рахили било и немило, што се тако десило, ипак науми, да ту прилику употреби, и да брата још већма подбоде. Она је Катичине речи прећутала сасвим и рекла му је само, да се већ задоцнио.

— Ето ти, то је отуд, што оклеваш, рече живо. Она би за цело пошла за тебе; матери је баш жао. Продангубио си, брате, ову красну прилику.

— Ја се бомге не ћу обесити, одговори Сима спокојно.

— Тако васпитана девојка! рече госпођа Рахила, а овамо је мислила: „Хвала богу, што нам није тај антикрис ушао у кућу!“

— Хоћеш ли још да ме жениш? насмеши се Сима доброћудно.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Та наћи ћу ја теби девојку, само ако ти хоћеш.

— Пусти ме сад, да мало одахнем, рече Сима, за који дан можеш опет почети, ако немаш друга

посла. Засад ми је доста. Него једи ме, што ће та твоја Соса брбљати по целој вароши.

— Не ће; дала ми је реч.

— Е, онда сам миран, рече Сима и насмехи се.

(Наставиће се.)

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И РУВАРАЦ.

(Наставак.)

писму папе Венедикта од 17. августа 1336. спомиње се, како су Которани имали платити рашком краљу и сановницима његовим глобе, и то краљу 2000 перпера, казанцу 1000; Sevostocracorum (не знам, јели то Севастократор или Севаст или Протосеваст) 500; војводи 500; Iudici (судији) 200; Celiuto magno (великом челнику) 200; Stanilozo (Ставилцу) 200 перпера (Theiner Mon. Slav. mer. I. 192; ср. Љ. Ковачевића у Годишњници III. 399). То сам навео само, да се од прилике види, како је ставилац према осталим дворским сановницима илити слугама стајао. Но шта је управ његова служба била, то не знају ни други, па не знам ни ја. Он се и у српској хрисовуљи и у писму панином спомиње на последњем месту.

„Таже семз (то јест цар Стефан Лазару дворанину свом) присвио сьродницз ико дщерь, иже происходе оть корене их обрзуаеть и сином (саном) великимь ставилуьскимь оукрашаеть и землю тоиз доволно отьдѣлнѣ, и богатствомь и слакою збогзикъ“ и т. д. каже се у слову повестном, штампаном у Летопису Матице Српске за год. 1874. књизи 117. — Та доста, доста је и сити смо већ извода и навода из тог твога слова повестнога, које није исписао и свету приоштити ни г. Панта, ни Милојевић, ни Хаџи Јорданов или бар г. арх. Дучић или Рус Јастребов, те бог зна, да ли баш и стоји тако у ориџиналу? Тако ми може когод јетко довикнути и тако исто даље продужити: Тури на страну то дерно повестно слово илити житије св. кнеза Лазара, за које се не зна ни кад је састављено ни од кога је састављено, а управ скрпљено оно, већ ти нама кажи, шта вели патријарх Пајсије у животу цара Уроша о кнезу Лазару, и то у оном делу тога живота, који није печатан у књизи XXII-ој нашег Гласника! Изнеси сад бар речи Пајсијеве о кнезу Лазару и шта Пајсије каже.“

С драге воље, поштована господо; и ево их од речи до речи, од слова до слова:

„И се да оуклш — то су те речи Пајсијеве — о кнезоу Лазароу, откодоу бисть, и како вь житиу его, иже вь рѣдници необрѣтох, тоиу вь икѣомь Летописѣ. Бше емз отьуство оть града при . . . ца, а отьѣ емоу примачь и оть него бисть, и нареуенъ бисть вь

крштени Стефань, и бше ситренъ и кроткъ, прѣсвекѣ ськръстинки своѣ моудростию и разоумомь, и совѣрают се родителѣ его вьдати его. благоуьстникомь и прѣвисоком царю Степаноу на слоужбоу. И вьдають его, и толикъ вѣ вь разоумѣ, ико дивити се всемь, прѣсвекѣ днѣ от днѣ, и велии радоваше се прѣвисоку царь о немь, и сь царицею великомь бисть милостию. И прѣиленокѣ его Лазаремь, ико да неподокитсе царю единѣиьствомь и глаголаше сь царицею, коѣ добро сьтворити, и смыслше вьдати емоу Милцоу госпождоу оть сьродства своѣго, и прискалють его вь себѣ. И вьколко крѣменз мнѣшдшз и вьдають емоу кнѣзство вь Босни. Аха! Пајсије, пречасни, побожни, учени патријарх српски Пајсије мало другчије гуди! Какав „ставилац“? какав велики „ставилчѣски сан“? Трице и кучине! Цар Стефан поставио је Лазара кнезом у Босни, како вели учени патријарх: „и прискалють его вь себѣ; и вьколко крѣменз мнѣшдшз,“ то јест најпре га оженише Милцом, својом сродницом, па је прошло неко време, неколико година, па му онда дали кнѣштво у Босни, то јест оставили га кнезом над свом Босном, а то је било г. 1350. Патријарх Пајсије потврђује дакле оно, што су г. г. Срећковић и Мијатовић казивали и тврдили, то јест да је Лазар већ г. 1343.—1345. био ожениен и да је после неколико година добио у управу и у државу, шта? „Државу краља Драгутина.“ Какву државу Драгутинову? Патријарх Пајсије не зна ништа о тој држави, а како је био учен и патриотичан, знао је зацело, шта пише, и зацело је боље познавао српску историју него Срећковић и Мијатовић заједно. Патријарх Пајсије просто вели: „и вьдають емоу кнѣзство вь Босни.“ А да је тако у самој ствари било а не другчије, то се лепо може извести из Лукаревића, сувременика патријарху нашем Пајсији, „који је прије Пајсија издао своје Анале.“ (Патријарх је Пајсије написао живот и службу цару Урошу г. 1641., а Лукаревић је издао своје Анале г. 1605., али Патријарх Пајсије био је, кад је писао поменути живот, старац од преко 90 година). Лукаревић пише на стр. 58.: е racommando la Bosna a Lazaro Grebeglianovich, katunar di Viteoniza e Kosorrichi, che poi fu Conte di Servia.“ А Дифрен још јасније говори овако: Lazarus, a Lussaro

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBG.RS

et aliis Grebeglianovich, katunar de Vitanniza et de Kosoŕichi, Pribazii filius, variis sub Stephano imperatore dignitatibus ac ministeriis functus, copiis, quas in Bosnam adversus Stephanum Cotromanum regem (?) misit (a. 1350), praefectus est.“ Лазар је дакле постављен за великог војводу војсци посланој на бана Стефана у Босну год. 1350., те је наравно расуо бана Стефана и тим заслужно, да му се даде кнештво или господство над Босном, као што изриком тврди српски учени патријарх Пајсије.

Па шта хоћеш више, Србине?

Лукаревић дакле, „који је знао, шта је писао,“ каже г. Панта на једном месту за Лукарића, и то каже г. Панта, који никад не зна ни шта говори ни шта пише, а после њега или за њим „зђло“ учени Француз Дифрен кажу и тврде, да је Лазар Грбљановић већ год. 1350. био постављен или остављен генералисимом или главнокомандујућим Civil und Militär-гувернером у Босни, и по томе тврдња твоја, да се Лазар тек 1329. родио, не оснива се на истини и твој рачун не ваља; јер не да се ни замислити, да би цар Стефан могао поверити команду над војском својом против Босне оправљеној младићу од 21 г. Или је зар зато постављен великим војводом и претпостављен толиким другим у бојевима оседелим и прослављеним војводама цара Стефана млади Лазар, што је узео кнегињу Милицу, сродницу цара Стефана, или што је био *нашеног* истом цару, као што је то г. Панта у Гласнику (књ. LVII. ст. 110) врло учено доказивао и наравно доказао, па се као својта царева, као муж Милице, која је била од „светог“ племена Неманићког, и он као неки принац, код којих се не гледа на године (као на пример у принца Јевђенија), сматрао и уважавао. Но то су пуне рефлексје, а факат је то, да је Лазар по сведоци

Лукаревићевој и Дифреновој г. 1350. постављен или остављен за главнокомандујућег у Босни, те је њему тада, ако не баш пуних 30. као што из Раића следи, а оно зацело 27—28 година бити морало. Но било толико или онолико година, сад није то питање, и није то главно, већ је главно и питање је: да ли је доиста то историјски факат, да је цар Стефан г. 1350. дао Лазару кнештво у Босни, као што Пајсије прича, или, да ли је цар Стефан ставио на чело војсци својој у Босни г. 1350. кнеза Лазара, као што Лукаревић и Дифрен пишу? Да имамо нешто аутентичну листину цара Стефана, којом он поставља Лазара кнезом у Босни; или да имамо сувремено опис похода цара Стефана на Босну, у којем би се оно, што Пајсије вели и што Лукаревић с Дифреном помиње, причало; или да је бар у рукопису старом, на крају или на дну забиљежено и записано, да је књига писана л. 6859. дне 7. месеца нов индикта четвртог при цару српском Стефану, кад је покорена Босна и кад је кнез Лазар заповедао у Босни. Да нам је таква листина или такав опис или такав запис при руци, онда би могли говорити о кнештву и војводству Лазареву као о историјском факату; али казивање једног српског патријарха Пајсеја и конфузног и сасвим некритичког Дубровачког писца из почетка XVII. века о оном, што је било у половини XIV. века, не може се никако као факат узети и ја ћу увек претпоставити сведоцибу и ако анонимног писца житија кнеза Лазара, по којој је цар Стефан поставио Лазара својим Ставилцем, сведоцибу Пајсијевој, по којој је цар Стефан дао Лазару кнештво у Босни, и сведоцибу Лукарићевој, по којој је цар Стефан оставио заповедником у Босни *кагунара* Лазара, који је после постао „кнез од Србије.“ (Наставиће се.)

БРАНИЧ СРПСКОГА ЈЕЗИКА.

АЛЕКСАНДРУ САНДИЋУ

ПРИКАЗАО („ПОСВЕТИО“) ЈОВАН ЖИВАНОВИЋ.

(Наставак.)

22.) Из пријатељске руке добио сам 2. број „Iskre“, што излази у Задру. Уредник овога листа пише у уводном чланку о скупљању народних песама, како треба народне песме скупљати и при скупљању како треба на језик пазити, па је дошао до овога закључка: „Дакле, људи моји, у неким послим, не вреди ни дубоко филолошко знање, ко што по мому мијењу неће вреди ни Матици Хрватској, буде ли уређивање народних пјесама искључиво повјерила строгим филолозима.“ Из овога се види, како уредник „Iskre“ зазира од „строгих филолога.“ Да је до овога за-

кључка дошао, даде му повода једно место из мојега „Бранича српскога језика“, те вели: „Господин Јован Живановић у *Стражилову* у чланку *бранич српскога језика* уз остало на једном мјесту каже: *У Вукову речнику има реч поноћа, али то ће бити штампарска погрешка; та реч сложена ваља да гласи поноће.* А кад тамо, то *није* штампарска погрешка, по је Вук чуо у овоме облику у народу, пошто *поноћа* кажу сви Штокавци у Далмацији и Херцеговини.“ Ја сам у 4. броју „Стражилова“ јасно доказао, да је у Вукову речнику *поноћа* штампар-

ска погрешка. Најбоље се то види из стиха, који Вук у свом речнику под том речју наводи. А то је овај стих: „Од поноћа наоблачило се.“ Од ген. *ионоћа* не може бити ном. *ионоћа*, него *ионоће*, што одговара потпуно ст. слов. *полоуношtie*. Али то не ће да разуме уредник „Iskre“ или можда не схваћа то, него кличе, да у Вукову речнику није погрешка *ионоћа*, јер се тако говори у Далмацији и Херцеговини. Ама, човече божји, ја несам никад тврдио, да се *ионоћа* не говори у Далмацији и Херцеговини. Ако се говори, онда је добра реч и *ионоћа*, као што ћу одмах и доказати. Али што ја тврдим, да је *ионоћа* у Вукову речнику погрешка, то опет иде на други лист. Ваља дакле разумети оно, што сам ја писао. Ја тврдим, да Вук није чуо реч *ионоћа*, него *ионоће*; па при штампању поткрала му се погрешка, као што се може видети из 4. броја „Стражилова“, где сам јасно доказао, позивајући се и на самога Даничића. Што се у Далмацији и Херцеговини говори *ионоћа*, из тога не може уредник „Iskre“ изводити, да у Вукову речнику *ионоћа* није погрешка, ако само зрело расуди, узевши све оно на ум, што сам ја навео, да је заиста *ионоћа* у Вукову речнику погрешка. Вук је дакле морао чути *ионоће*. За то ипак не искључује реч *ионоће* реч *ионоћа*, јер може народ да говори на једном крају овако, а на другом онако. Ја сам у пређашњим бројевима „Стражилова“ показао, да народ говори *воћ* и *воћа*, *над* и *нада*, и једна је реч добра као и друга, само што имају различите наставке. Ја сам професору С. Лекићу баш за то и замерао, што је уписао професору Оберкнежевићу у погрешку, што је овај написао *бојати се казни*, а није написао *бојати се казне*, као што би хтео г. С. Лекић. Ја сам на ово казао, да је добра реч и *казан* и *казна*, као и *воћ* и *воћа*, *над* и *нада*; а кад се дакле говори у Далмацији и Херцеговини и *ионоћа*, онда је добра реч *ионоћа*, као што је добра и *ионоће*, само што су им различити наставци. Ја ћу овде навести још неколико речи, које имају једнаке основе, али различите наставке. Тако у Вукову речнику има реч *оглав* der Theil der Pferderüstung, што на главу коњу дође, а у Срему говори се и *оглава*. Сме ли се г. уредник „Iskre“ усудити, да каже, да не ваља ова реч? Ми ћемо видети мало ниже да сме, али та смелост не вреди у науци ништа. Гундулић је некад овако певао:

А да тијем пјесни ове
Сасма дуге не исходе.

За Гундулића говорило се дакле *ијесан*, а данас је та реч по аналогији прешла из пете врсте у трећу и гласи *ијесна* или *ијесма*, па можда се и данас говори још где год и *ијесан*. У Белостенчеву речнику долази *клуи*, ген. *клуии* по петој врсти, а данас се

каже *клуиа*. У Микаљи има *иостав* ген. *иостава*, а данас се та реч мења по трећој врсти и гласи *иостава* ген. *иоставе*. Анд. Качић вели: „Кнез Лазар не нашавши сјутра дан Милоша ничта не мање не изгуби *слобод*, него удари на Турке.“ Данас се пак *слобод* мења по 3. врсти: *слобода*, (види Rad. jug. ак. књ. XX.) и т. д. Оваких примера могли би још доста навести, али није потребно, јер и ово, што смо казали, доста је за потврду, да речи могу имати једну основу а различите наставке, дакле поред *ионоће* може бити и *ионоћа* или поред *ионоћа* може бити и *ионоће*. Кад све ово знамо, онда нам смешно изгледају ове речи г. уредника „Iskre“: „Тако и. п. видим у пјесми *Сорућа* и *Камулић* *Алаге* први стих:

Виђу чини Задранине бане.

Ја сам увјерен, да ће оно *виђу* бит вјерно побилежено из устију пјевачевих, али, људи моји, од кад је свиета и на свиету нашега језика, ја сам свеђер чуо *виѣће*, *виће*, па зашто у том смислу неисправити? Рада би знати, који је врађји први падеж оному *виђу*, кога ли је спола?“ *Клажени пиштии доухомъ, пакъ тѣхъ ѣсть царьстие небесноѣ*. Господин уредник је „Iskre“ велики поштовач Вуков, као што и треба да је, па што није онда отворио његов речник, те би тамо нашао, да се на југу српскога народа говори *вијећа*, те не би толико просуо речи у тартањ. Не говори наш народ само *веће*, него и *већа*, па по томе може сваки расудити, да поред *ионоће* може живети у народу и *ионоћа*, или поред *ионоћа* и *ионоће*.

23.) Г. С. Лекић у својим „Примерима за латинске облике“ II. стр. 240. а и на другим местима пише *дивји*. Српски језик стоји данас на ступњу, где се између лабијалних и *ј* наставка умеће еуфонско или епентеско *л*. Већ и у ст. словенском језику умеће се епентеско *л*, н. п. *земьл* и *земьл*, *оставьл* и *оставьл*, *изьавьл* и *изьавьл*. У XVII. веку у српском језику била је борба између облика са уметнутим епентеским *л* и облика без епентескога *л*. Ево примера без *л*:

Копја сломи, сабље скрши. —
Паче у сјевер посред зиме
јевдећ мразно *Подунавје*,
стераше вам мнократ свиме
снѣг постелеу, стијење *узглавје*. —
А за *оклопје* у јунака
Срце и прѣп бјеху доста.

(Гундулић.)

Тако и у Белостенчеву речнику има *дивји*. Али данас облици са епентеским *л* одржали су мегдан скоро у свима крајевима нашега народа. Само се можда Херцеговина још изузима, што се тиче овога, јер тамо се могу чути још и данас оваки облици: *одла-*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

драти, сломљен, просијаје, куијен. Данас се старо словенско **дивнй** скоро по свима крајема нашега народа говори **дивљи**. Да се **дивљи** ваља писати, захтева и аналогија, јер кад се каже **мужевљи, рибљи, иужевљи, косовљи, керовљи, осовљи** ст. слов. **кравнй**, срп. **крављи**, онда и ст. словенски **дивнй** ваља да се пише **дивљи**.

24.) Г. С. Лекић пише у својим „Примерима за латинске облике“ **ошшти, саошштиги** П. 146., **ошштина** П. 144. Ови облици, како их бележи г. С. Лекић, узети су из ст. словенскога језика. Њихов облик није таки по законима српскога језика. Ма да се и **ошшти, саошштиги, ошштина** у нашем народу говори, ипак из тога се не може изводити, да се треба и у књижевном језику тако писати. По што се и **ошћи, саошћиги, ошћина** говори, то се сад пита, који су облици бољи или који боље одговарају законима гласовним српскога језика. Који облици пак одговарају законима гласовним српскога језика, те ваља пре и употребљавати у књижевном српском језику. Као што се ст. слов. **кштѣ** каже српски **веће**, ст. слов. **плочшта** српски **илућа**, ст. слов. **обоушта** српски **обућа**, ст. слов. **кашта** *tentorium* српски **кућа**; тако исто и ст. слов. **обшть** мора гласити српски **ошћи**. Ст. слов.

обшть *communis* управо значи *qui circum, circa est*, који је *um und um, ringsherum* и састоји се из **объ** и наставка **штъ**. Овај наставак састоји се из тјъ и према законима гласовним појединих словенских језика различно и гласи у словенским језицима. Тако ст. слов. **плочшта**, срп. **илућа**, руски **плоче**, чешки **plíce**, па и ст. слов. **обшть**, српски **ошћи**, руски **обшћй**, пољски **obcy**, чешки **obcína** *Gemeindegrund*. Из свега овога види се, да по законима гласовним српскога језика ваља у књижевном српском језику писати **ошћи**, кад већ овај облик имамо, а избегавати ваља **ошшти**, који је примљен из ст. словенскога језика онако, како гласи по законима старога словенскога језика. Кад кад хоће српске речи, које имају правилно **шт**, да пређу по аналогији међу ове речи, које имају **ћ**. Тако неки пишу **скушћина** место **скуштина**. По законима српскога језика добро је само **скуштина**, јер се састоји из **скушк-ина**, које се по законима гласовним мења у **скушк-ина=скушћина=скушгш-ина=скушт-ина**. Овде је, као што видимо, по законима гласовним српскога језика добро и правилно само **скуштина**, а не **скушћина**. А што се говори где где и **скушћина**, то је по аналогији речи **ошћина**, која је горе споменута реч.

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

„СРЦЕ“, књига за децу, написао Едмондо Де Амичис. — Четрдесето издање. — У Милану, издање браће Тревеса 1887.*)

Име великог талијанског писца Де Амичиса код нас Срба врло је слабо познато, а од његових чувених радова једва да је по која ситница преведена. Његове „*Слике из војничког живота*“, у којима живим бојама слика занимљиви војнички живот у касарни, у логору и на бојном пољу; његов „*Цариград*“; његова „*Шпанија*“, „*Холандска*“ и други путописи, његове лепе „*Песме*“ и „*Новеле*“ српској су публици познате само по насловима. За талијанску књижевност ми у опште слабо разбирамо, на није чудо, што се ни Де Амичису није указала она пошта, коју ужива и преко граница лепог апенинског полуострва. Његова су дела преведена скоро на све културне језике, а и Хрвати имају неколико његових дела у преводу. Поред новела, Де Амичис се највећма прославио путописима, у којима је знао

тако вешто описати оно, што је видио, насликати природну лепоту, и представити разне утиске, да га је у томе мало ко достигао. Де Амичисово перо такми се са Дореовом кичицом.

Већ од неколико је година талијанска публика очекивала од Де Амичиса ново дело из талијанског живота. Многи су држали, да Де Амичис пише роман, али уместо романа пре неколико месеци угледало је света у Милану његово најновије дело под насловом: „*Срце, књига за децу*“, које је до краја 1886. године доживило *четрдесет година*!

„*Срце, књига за децу*“? Па какав је садржај те књиге? — Пустимо Де Амичиса, да нам сам исприча. „Ова је књига — вели писац у предговору — на првом месту намењена деци основних школа, од девете до тринаесте године, по томе би се могла назвати: *Историја једне школске године, написао један ђак 3-ег разреда основне талијанске школе*. Напоменувши, да је написао ђак 3-ег разреда, не велим тиме, да је он баш написао овакву, како је штампана. Како је кад стизао, тако је и бележио на једном пропису: све што беше видио, чуо и мислио

*) Edmondo De Amicis — *Cuore, libro per i ragazzi*. 40-a edizione — Milano, Fratelli Treves editori 1887.

био у школи, био ван ње; на крају године отац му је поправио ове прибелешке, трудећи се, да не измени мисли и сачува, колико је могуће, синовљеве речи. Овај пак, после четири године, кад већ беше у гимназији, прочита поново прибелешке и додаде понешто, јер му успомене о људима и стварима беху још доста свеже. А сада читајте, децо, ову књигу: ја се надам, да ће вам бити мила и да ће вам користити.“

С ово неколико редака писац је карактерисао садржај целе књиге: „*Срце*“ је заиста историја трећег разреда основне школе. Почиње месецом Октобром, кад је отац свог сина записао у трећи разред, а свршава се 10. Јулијем, кад је Енрико (писац прибележака) поздравео школу и другове на распусту. Главна је подела књиге на десет месеци, и мали Енрико прича нам сваког месеца: шта му се важније десило, шта је видео и шта је доживио у школи и ван ње. Сваког месеца учитељ прича својим ђацима по једну приповетку, које је Енрико преписивао и уметнуо у своје прибелешке. Већи део тих приповедака задахнуте су патриотизмом, а све су писане лаким и лепим слогом. Оне су у целом венцу најмиомирније цвеће, какво само може да цвати под лепим и плавим талијанским небом. Збирка ових приповедака, у српском преводу, красила би нашу књижевност. — Поред ових приповедака чешће наилазимо на писма, која Енрику пишу мати и отац. У њима га саветују, подучавају и коре за његов несташлук, или му отац пише о отаџбини, о Кавуру, Гарибалдију, Италији, песничтву и т. д.

Енрико нам, у својим прибелешкама, најпрво приказује своје школске другове, којих је 54 на броју. Каквих ли ту типова нема, па како ли су сви верно снимљени! То нису мртви портрети — то су живе слике, које пред вама скачу и играју. Видите ону детињу душу, а у многој назирете клицу будућих грађана... Кад читате опис овог маленог најивног света, преко памети вам прелете све оне слатке успомене из овог веселог живота, за којим сваки доцније уздише! Чини вам се, да седите за клупом усред ове живе граје и овог несташлука; чини вам се, да и вас учитељ опомиње!

Затим нас Енрико упознаје са школом и представља нам разредног учитеља, а нађе прилике, да нам прикаже и остале учитеље и учитељице. Како ли је тек лепа слика старог Корзетија, учитеља Енриковог оца. — Седи старац сасвим је изнемогао, поштапа се и једва иде, руке му дршћу, и живи доста оскудно: кревет, сто са малом библиотеком, четири столице и нека стара мапа, прикована на зиду — цео је његов намештај. Кад Енриков отац угледа сиромашки кревет, парче хлеба и уљану свећу

на прозору, помисли: — „Бедни учитељу, после шездесетгодишњег рада ово ти је цела награда?“ — Али учитељ је задовољан, само му је тешко: „чути дечији глас у школи, а више не бити тамо, и помислити, да је тамо неки други. За шездесет година слушао сам ту музику, која ми је срцу прирасла... Сада сам без породице. Немам више деце!“ — Не, — одговори му мој отац — ви имате још много деце, само су она растурена по свету; али се она сећају вас, као што сам се и ја увек сећао.“ — Не, не, — одговори тужно учитељ — више немам школу, немам више деце. А без деце не могу дуго живити. Куцнуће брзо и мој час!“ — Овај добри учитељ, који не може да живи без деце, чува прописе својих ђака, па их од времена на време прегледа и чита понешто из њих. Читајући их сети се хиљаду ствари, чини му се, да живи минулим животом. „Затворим очи, па видим лице за лицем, разред за разредом, стотинама и стотинама ђака, а ко зна, колико их је већ помрло. Многих се врло добро сећам.“

И ако је школа главни део ове књиге, и ако се бодром пишчевом оку ништа није отело, што је вредило забележити из оне пуне кошнице, која се зове: *школа* — посветио је многи листић домаћем васпитању деце. С Енриком улазимо у многу кућу: видимо, како живи занатлија, трговац, ситничар и други; видимо дечији домаћи рад, њихову љубав према родитељима; видимо, како родитељи упућују своју децу и како утичу на њихов будући живот. Али се Де Амичис није на томе зауставио. Живим примером показује нам, како и деца могу кротити своје родитеље. Неваљали и пијани радник, који је за свога сина имао само батина, а никад лепе речи, кад је једног дана дочекао свога малишу пред школом, и кад је видео, да његовом синчићу сви честитају за добивену награду, трже се, загрли и пољуби сина, и — сети се своје родитељске дужности!... Од тога дана постаде примеран радник. — Малог Енрика води отац или мати у школу за глуво-неме, у завод за ракитичну децу, и у вечерњу школу за раднике. Он тамо не скаче и не игра, него све разматра, па нам до ситница исприча: што је тамо видео и чуо. Енрико нам описује лепе пролетне излете, карневалске забаве, циркуске представе, војску и све, куда је ишао, шта је кад видео, или шта су њему други причали. А колико ли је занимљив дочек краља Умберта!

Не да мајка Енрику, да се понесе. Она га води у сиротињску кућу, да удели милостињу сиротној једној жени. Тамо Енрико нађе свога друга, који је тада клечећи писао на столицу, јер није имао стола. „Видиш — вели Енрику мајка — како ово јадно

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

дете мора да учи, а ти имаш сваку удобност, па се још жалиш!“ — Читајући ову цртицу сетих се ђачког послуживања у Србији, и нигде не наиђох на тако што. Сиромашних ђака Де Амичис износи доста, али се њихови родитељи труде и муче само да издрже сина у школи. Има ђака и из других крајева, али нико не послужује! Да ли је ово у Србији баш од сиротиње и невоље?

Де Амичисово „*Срце*“ има преко 300 страница на осмини. У толикој књизи ништа не замори, ништа није досадно. Све је одмерено, све иде лагано, а пред вашим се очима развија слика за сликом, као кад преврћете албум каквог великог вештака. Не знате, чему да се више дивите: да ли одабраној садржини, да ли пишевој вештини, којом је знао тако невине ствари, које обичном оку изгледају просте, да заодене величанственим рухом. Па како ли тек заноси онај патриотизам, који Де Амичис хоће да посеје у млађана срца будућих грађана Италије! — Учитељ уводи у разред новог ђака, који је дошао из Калабрије и овим га речима представља ђацима: „Радујте се. Данас ступа у школу мали Талијанац, рођен у Ређију у Калабрији, која је преко пет стотина миља одавде удаљена. Љубите свога брата из даљине . . . љубите га, како не би осетио, да је далеко од родног места; покажите му, да талијански ђак у свакој талијанској школи налази своју браћу. . . . Добро запамтите ово, што ћу вам рећи: да би овако могло бити, и да би ђак из Калабрије у Торину могао бити као код своје куће, а тако исто и ђак из Торина у Калабрији — за то се наша земља борила педесет година, а изгинуло је тридесет хиљада Талијана. Треба да се узајамно поштујете и љубите, а ако би ко од вас увредио

овог ђака с тога, што није рођен у нашем крају, тај би био недостојан, да својим очима погледа нашу тробојну заставу“*) . . . Зар ове речи не би требало да добро утуве не само српска деца, него и многи наши озбиљни људи, који Србина из других крајева називају: *странцем* и *дошљаком*?!

Нека нам се не замери, што ћемо на овом месту, примера ради, изнети завршетак писма Еприковог оца о љубави према отаџбини. „Она је тако величанствена и света — пише отац сину о отаџбини — да кад бих ја тебе видео једног дана, да ми се здраво враћаш из рата, који се за отаџбину водио, да се здраво враћаш ти, који си крв моја и душа моја, а дознао бих, да си живот сачувао, јер си се крво од смрти, ја, твој отац, који те тако радосно предусретам, кад се из школе враћаш, дочекао бих те тужним јауком, и више те никада не бих могао волети, а тај би ме бол и у гроб сурвао.“

Далеко би нас одвело, кад би стали ређати све лепоте из „Срца“. Требало би да воведемо целу књигу, па ни тада не би постигли своју намеру. Ону елегантију стила, ону поезију, онај звук талијанског језика — наше би перо само осакатило! . . . Благо талијанској деци, кад се за њих пише овакве књиге!

Талијанска критика најсимпатичније је поздравила „Срце“. а како га је примила талијанска публика, сведоче *четрдесет издања* за неколико месеци.

И ако је Де Амичис изриком написао: „књига за децу“, „Срце“ није само за децу, оно је на првом месту за родитеље и учитеље, оно је . . . за свакога, који зна, шта је лепо.

* * *

У Београду.

Дан. А. Живаљевић.

*) Ову цртицу и приповетку „Мали Падовански патриота“ прерадио је г. П. Никетић, учитељ, и од њих је „израдио“ (не напоменувши за извор) у својој књижици под насловом: „Баче“ две слике: „Старо-Србијанче“ и „Которанин Николица“ — У колико се сећамо, код нас је из Де Амичисовог „Срца“ преведено: у Загребачким „*Nar. Novinama*“: предговор и ови ставци: „Угљевар и господин“, „Воља“, „Захваљност“, „Улица“, „Мали родољуб Падованац“ и „Бродолом“, даље у подлиску „Срб. Народа“ преведено је: „Учитељ мога оца“, такође без напомене за извор, него само стоји: „по талијанском“.

К О В Ч Е Ж И Ћ

Г Л А С Н И Ћ.

(Трећи годишњи скуп археолошког друштва у Београду.) Читамо у „Одјеку“: На овом скупу, који је држан у једној слушаоници велике школе 30. Јануара, прочитао је Мих. Валтровић извештај о раду друштвеном за 1886. годину. У своме извештају поменуо је Валтровић, да ће друштвени орган „Старинар“ остати дуго једини израз рада друштвенога, јер се откопавања не могу предузимати са новчане помоћи. Правила за друштвене поверенике нису још израђена, пошто би њима (т. ј. правилима) требало да прет-

ходи нарочит закон за чување старина. Овај посао тражи велику спрему и одређеност. — Дипломе члановима нису још свима послате, јер је посао на њима пишао и спор, али ће се у току ове 1887. године довршити. — Управа је ступила у везу са академијом знаности у Загребу и управом археолошког друштва у Олмуцу. — На Рашкој се склопило друштво за обнављање Градачке цркве. Ово је друштво почело прикупљати прилоге за тај рад, па ће и археолошком друштву бити прилике, да се овим предметом озбиљно позабави. — Управа је имала само три састанка. — Било је у

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

овој години свега 288 чланова, и то 58 утемељача, а 230 помагача. Од њих долази на земље ван Србије 15 помагача и 5 утемељача. Прираштај чланова у 1886. години износи према 1885. години 15, од којих су четворица утемељачи. Умрла су два члана. — Прихода је било у овој години: а) остатак готовине из 1885. год. 124 динара; б) улови од 25 утемељача 818·5 дин.; в) улови од 101 помагача 704·60 динара; и г) државна помоћ у 800 динара — свега 2548 динара. Потрошено је на штампање „Старинара“, дипломе, клише-е, преписку и т. д. 1689 динара. Остало је чиста прихода 858 динара — овим приликом Валтровић саопшти изјаву белгијскога археолошког друштва, да жели ступити у свеу са српским археолошким друштвом. У исто време позва Милојковића, да ту жељу као посредник образложи скупу, што овај и учини. Скуп прими изјаву са задовољством и одлучи, да се у свеу ступи. Друштво је добијало у замену више листова, а добивало је и списа од друштва, с којима је у свеу. — На предлог Панчићев изабрана би управа стара поново, да врши ову дужност и у 1887. години. — Најпосле је Валтровић читао своју расправу о преисториској археологији. Најпре је обележио гравиво ове науке. Ова је наука поделила културу људску на три периода: камени, бронзани и гвоздени. Обележивши све погледе и белеге ових периода, показао је, да међу њима има прелаза, напоменувши, да се између каменог и бронзаног доба градила оруђа од бакра. Говорећи о добу, када се оруђа градила од бакра, навео је, да највише алатљика од бакра има у Угарској. О том добу писао је много Фрања Пуласки, директор Будимпештанског музеја. Читајући списе његове, Валтровић је, вели, скренуо своју пажњу на бакрена оруђа у Србији и радећи у том правцу, нашао је пет комада оруђа од бакра. Међу њима је једна секирица, а остало су убојна оруђа („чекић“). Секирица је нађена 1869. године у Београдском граду, два су купљена у Београду, а зна се, да су из Србије донета, друга два су нађена у селу Валакоњу, у Црноречком округу. Бакарних оруђа има ливених и кованих. Кована оруђа немају никаквих шара. Рука за држање карактеристична је код „убојног чекића“, јер се примећује, да је пробојцем начињена. — Приликом читања ове расправе, показа Валтровић свих пет комада, што се у нашем музеју налазе; а кад заврши своју расправу, приложи многи слушаоци и разгледаше приказане предмете.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ

— Из нашег је листа у засебну књигу штампана комедија Милутина Ј. Илијћа под насловом „Ново доба“. Та је комедија добила награду од Матице Српске, којој је у два маха била поднесена. Оба ју је пута оценио др. Јовановић Батут. Двапут ју је писац подносио зато, што је оценаца захтевао, да се дело преради и поправи. Оцене дра Батута изашле су у Летопису и то прва у 147. књизи на странама 152—155. а друга у 148. на странама 150—154.

— Марко Драговић је у 12. броју „Одјека“ довршио свој одговор Граовском. — У 14. броју истога листа почиње се Стева Чутурило бранити против нападаја на његов „Буквар“, који је министарство просвете у Београду усвојило као школску књигу. Нападаји су ти изашли у 98. и 99. броју „Одјека“ и 24. броју „Учитеља“ од прошле године.

— Ове је године почео излазити нов црквено-књижевни лист под насловом „Црквени гласник“. Власник му је и уредник Д. Н. Алексић, намесник у Лесковцу у Србији. Лист се штампа у Нишу код Чендеша. „Црквени гласник“

ће претресати црквенека питања а доносиће и описе црква и манастира у свима српским земљама и оцењиваће црквенеке списе, који у Срба изађу или се са стране унесу у православну цркву. У првом броју почиње архимандрит Сава Дечанац чланак о судби и значају манастира Високих Дечана за хришћанство и Словенство на полуострву Балканском од 1335. до 1887. год

— „Свилени рубац, поетска приповетка, написао Стеван А. Станковић“, изашла је, додуше, још лане у Београду; али ми је добисмо тек пре неког времена ва приказ. И — прочитасмо је до две трећине. „Е, па дотле, а куда ћеш више!“ — Прошло је скоро двадесет и пет година, како је уредник „Данице“ довикнуо једном приликом млађим песницима тадашњим: „Досетка (ако је т. ј. досетка! није мисао, сентименталност није чувство; а где се ум на шајгов меће, да би се што налико на осећање истерало, то је душевно надживање, које ће се најкешће светити самим њеним виновницима.“ (В.: „Даницу“, 1863., бр. 43., стр. 688.) А народна пословица вели: „Посвирај, па и за појас задени.“

— Уредништво „Босанске Виле“ прешло је из руку Николе Шумоње у руке Н. Т. Кашиковићу.

— Непознат преводилац превео је с рускога знатно дело А. Пипина: Историја српске књижевности. Преводилац се правда тим: што је дело то врло ваљано и што је у нас оскудица у таквим делима. Што се првога тиче, дело је свакако изврсно, него да бог да, да одговори нашим домаћим потребама, јер је ту већ догорело до ноката. Што се тиче другога, заиста је жалостан знак, да поред Јагићева првога дела и Новаковићеве књиге, осим Суботићева, Шенинова и можда још ког Цветника, данас немамо књиге те струке ни за школу ни за народ, код људи у нас, који су дорасли таковој послу. У добри час се наша Матица сети, те расписа на прошлој својој годишњој скупуштини награду за књигу „Историја српске књижевности за народ и школу“. Истица, да је то мала, врло мала награда, да готово не треба ни да се зове наградом, него једва припомоћи; али би добро било, да се више стручјака најпре измеђ себе о програму договоре, па онда с Матицом. А ова тешко да би се кратила и удвостручити, можда и утростручити ту припомоћ. Сто дуката је једва награда за обрађивање нацрта таквом послу. Година, па ма и две године дана било би доста рока, да тако дело буде готово и ваљано. А дотле и увек иначе добро нам је дошла и Пипинова књига. Боже сачувај да ми рад једнога А. Пипина ваљда не ценимо доста; тек свој ће боље знати, шта свом треба. А наше су потребе веће него ово дело. Књига ће ваљда већ скоро и света угледати у штампарији Косте Чендеша у Нишу.

— У 6. броју *Vienca* читамо одговор поштованог г. дра Т. Маретића на наше питање у 48. бр. о. листа прошле године, те га ево с благодарношћу овде дословце бележимо: „Честијој редакцији Стражилова у Новом Саду. Ево мога одговора на питање, за што се мени не свиђа ријеч ватрогасац, за што мислим, да није добро начињена. Да је народ хтио сложеном ријечју назвати човека, који ватру гаси, држим за цијело, да не би рекао ватрогасац, него ватрогаша. У сложеницама мушкога рода, гдје други дио има исто значење што и партицип презентива, а први дио стоји као објекат томе партиципу, народ обично употребљава наставак **ја**, а скрајњи консонант основи с гласом: **ј** од тога **ја** прелази у онај глас, што га већ тражи наша фонологија. Дакле: гласоноша (= гласонос-ја), чаброноша, водоноша, законоша, калогаша, војсковођа, коловођа, шљепчовођа, натрагођа

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вјетрогања, горосјеча (те ријечи нема Вук, али је има Даничић у Основама, 62), винопија, крволија, крвопија, ковопаша итд. Према тому би дакле било: ватрогаша. Много су рјеђе сложенице с наставком **ац**, како су н. пр. душогубац, штеточинац, добротинац, богоносац, чудотворац. Задње ове двије ријечи продрле су у народ по свој прилици из цркве: Игњат богоносац (*θεοφόρος*), Глигорије чудотворац (*δραματογράφος*); а поред штеточинац говори се и штеточиња. Ријеч богомољац не доказује у овом питању ништа, јер би према њој требало да буде ватрогашац. Кашто се налази у сложеницама, о којима говоримо, и наставак **ъ**, а тај глас дакако отпада: котлокрп, козомор, кождодер, итд. Према тому би било ватрогасе, а то по свој прилици не би народ никада рекао као ни ватрогасац. Будући да је наставак **ја** много обичнији од наставка **-ац** у сложеницама, које нас овдје интересирају, за то држим, да би народ рекао ватрогаша, а не ватрогасац. И то је ето разлог, који ме наводи, да ријеч по жарник држим бољом од ватрогасац. Не знам, што је ријечи ватрогасац забављао пок. Даничић, али ми се чини оно исто, што сам ја овде разложио.*

— Хрватско академијско друштво у Бечу издало је у врло елегантном, укуеном издању, са прилично обилатим и разноврсним садржајем: *Zvonimir*, алманах хрватске омладине. Од како престидоше алманаси појединих друштава хрватске омладине: *Velebit*, *Hrvatski dom* и *Hrvatska*, осећала се баш празнина у омладинском раду. Задарска *Iskra* почела је у првим својим бројевима ове године опширну своју рецензију о тој најновијој књизи омладинској. Пре него што се рецензент упустио у појединости, овако говори у опште о тој појави: Градиво у *Zvonimiru* раздијелено је као обично у омладинским алманасима. Након љетописа академијских друштава припоићене су pjesме, за овима приповијетке, напоскон поучни чланци. Што *Zvonimir* обилује пјесничким саставцима, није се чудити. То је сасма наравно. Нема на свијету младежи без пјесничког жара и полета; па нема ни омладинског алманаха без pjesама. Ријетко се ко отео у младости чару поезије; мало их је, који у младости нису с вилама друговали. Сви, који pjesама кроје за младих година, нису дашто миљеници вила; нису сви позвани, да се на поезију за увјек даду, да постану једном правим пјесницима. Између оних, који у младости честократ пјесничке струне патегну и домаћу књижевност „обогатују“ сонетима и романцама, одама и баладама, епима и трагедијама, бар три дијела обрну леђа вилама, кад утру ставом практичног живота. Ја знам за пријатеља, који је, за гимназијалних и свеучилишних наука, сипао као из рукава по многим новинама лирских продуката; а сада, кад је загазио до очију у параграфе законика и поступника, куне ми се, да не може прочитати пар строфа, па да га у злато окујеш. О Емилу Золи читао сам негдје, да се у неко доба био дао баш озбиљно у епско пјесништво; хтио да се натјече са Омирем и Вергилијем, те исцјевао богме и веома дугачак еп, од кога се надао великом имену. Сада, када се канио епских стихова и постао навјеститељем знанствене формуле у роману, Зола куди поезију, особито романтичну, као његоватуељицу најморбознијих идеала; не прориче јој скору смрт попут неких позитивиста, ала јој једва досуђује у свијету чедну улогу оркестре, која има да забавља његове књижевнике у вријеме рада. Није куд камо; за младеж, којој крв живо у жилама врије, а лакокрила се машта разиграва свакојаким полетима, стихотворење је потребан одушак преобилности осјећаја и мисли, нада све осјећаја. Ни томе се

није чудити што су pjesме у *Zvonimiru*, може се рећи, све лирске. Младеж је више но ико субјективна у својим пјесничким творинама; њој с тога најбоље пристаје лирика, та по избор субјектна врста пјесништва. Па и тако, дан данас, кад се многи умјетнички облици распадају или коренито мијењају, прилагођујући се духу новог вјека, лирика заузима прво мјесто у пјесничком свијету; епика и драматика заостају много за њом, јер не могу да буду, као лирика, огледалом, гдје се вјерно арцали интимни живот данашњег друштва. Лирски пјесници најискреније, најјезгровитије изражавају оно, што модерни свијет осјећа и мисли. Лирска поезија није у новије доба мање важна за то, што је у човјечној души, ради огромног знанственог покрета, нестало негдашњег равновесја, те она не налази више утјехе и окрепљења у многим старим идејама и начелима. Богме, што је немирнија модерна душа, тим је пространije поље лирске поезије. У душевној несталности и узрујаности, у незадовољству, у сјети, у раздражености новог свијета, налази лирчар неисцрпљив извор пјевању. А онфинство посиже најжељније за оним пјесничким производима, гдје више има трага тим тешким унутарњим борбама. И многе pjesме у *Zvonimiru* зачињене су тугом; некоје пак и доста јаким песимистичким духом, оним духом, који је свестрано заокупио модерну књижевност. Та туга и тај песимизам парађени су у неким pjesама у облику чувствена нарицања, а у другим озбиљна умовања.

— Све се живо кренуло, да око упознавања народног што више поради, да што више сачува, те прибележи, што је по народу вредно сачувати. „*Hrvatska Matica*“ непрестано купи народне pjesме! „*Bosanska vila*“ не може да савлада прилоге о описивању разних крајева и о народним умотворинама; па ено и опет донела (у 2. бр.) „Питање за поучавање народа“, што је саставно — за Бечко антрополошко друштво др. Фридрих Краус! П. Касандрић у *Zadarskoj Iskri* (бр. 2.) изнео „Упутник за сакупљање фолклористичног градива о мору“, да прикаже „Наше море и приморје у народној мисли!“ Само одбор за издавање Вукових дела и Матица Српска чине се и невестити. Ето они тамо истискоше из одбора и камен потицања (!!!), ови овде склопише и пододбор. Ал још увек се одбија и о Београд и о Нови Сад као боб о камен: „Ти ћутиш, — каменита стено!“

— Загребачки „*Obzor*“ доноси у последњим бројевима у свом лиску приповетку: „Старо доба стари обичаји“ од Лукијана Сјемјенскога. Исту приповетку превео је и Сава Петровић, те је штампана још 1879. као 14. свеска „Библиотеке за женски свет“, што је издавала неко време књижара браће М. Поповића у Новом Саду. — Хоће ли једаред између нас и Хрвата доћи до праве књижевне заједнице?

— *Vienac* је имао прошле године 1235 претплатника. То, дакако, није страхан број; али сумњамо, да је икада и један српски лист такве врсте достигао толики број.

— Роман Шандора Ксавера Балскога: У поси, који је изалавио прошле године у *Viencu* кроз читаву другу половину године, награђен је са 300 фор., што их је одредила загребачка прва хрватска штедионица, у спомен педесетогодишњег препорођаја хрватске књижевности, за најбољи роман или приповетку *Viencu*. Исти је роман отштампан и у засебну књигу.

— Друге две награде загребачке прве хрватске штедионице за *Vienac*, по 50 ф., досуђене су већином гласова претплатничких Августу Харамбашићу за дивну елгију *Sajpatije*, и Фрањи Мажуранићу за красне цртице *Lišće*. Све три награде су збиља правично досуђене.

Од Чеха Јована Влчека, пријатеља нашега листа из Златнога Прага, добили смо засад овај кратки преглед научне и белетристичке журналистике у Чеха: Истина је, да народи, тако и народности, имају своја средишта у политичном животу, па су то, ваљда увек, уједно средишта и просветног им деловања. Што је Французима Париз, Инглезима Лондон, то је Чесима Златни Праг, усред земаља круне световацлавеке. У Прагу излази највећи број чешких листова било то за забаву, било за књижевност, било за поуку. Ко хоће, дакле, да се упозна с чешком књижевношћу, мора да завири у тај литерарни мајдан, у Златни Праг. Данаас се код нас Чеха врло много пише. Да је чешки народ осетио и да осећа све већу потребу књига и читања, сведоци су тому многи разноврсни часописи, периодични листови и библиотеке и све то већи број књига свију могућих струка. Па не ће бити тому мањи доказ ни то, што појави у периодичној књижевности нису кратка века, него хватају десетине година. Овде бележим за сада поштованим српским читаоцима „Стражилова“ главније и најбоље листове, што излазе у Прагу, а намењени су забави, поуци, књижевности и науци: 1. *Os věta* (Просвета), лист за уметност, науку и политику, излази XVII. година. Тај лист, што га уређује његов власник, врли родољуб и вредни списатељ Вацлав Влчек, јесте један од најбољих, којим се понеси чешка књижевност. Што се тиче облика и садржаја, сличан је разним јевропским ревијама. Излази један пут у месецу. 2. *Slovansky sbornik*, кому је уредник чувени чешки књижевник Едвард Јелинек; укратко да кажем, врло је добар лист, а на челу свом исписао је гесло: „Упознајмо се!“ Тај је лист ушао у VI. годину. Његов садржај мора занимати свакога интелигентнога човека. (Едвард Јелинек познат је српском свету као вредан сарадник Бечке „Српске Зоре“, где је 1878., 1879. и 1880. у писмима писао „Сликe из културног живота словенског“, па у једном „Гласнику“ ученога српскога друштва саопштио и библиографију свега, што је о Србима писано у чешкој књижевности у току неколико десетина година) 3. Између белетристичких листова најбољи је месечник *Květu* (Цвеће), лист за забаву и поуку. Уредници су му омиљени чешки писац Сватошлук Чех (познат у српској књижевности по више преведених својих новела, па и лањским читаоцима овога листа) и др. Сервац Хелер. *Květu* уђоше у IX. год. 4. Веома распрострањен лист је *Luňák*, који уређује његов власник, познати лиреки песник Ј. В. Сладек. Почео је с новом годином свој XV. тецај. — Дичити се могу Чеси својим илустрованим листовима. Сад имамо три главна: 5. Најстарији од отих је *Světozor*, који је ушао у XXI. год.; излази један пут недељно, а уређује га песник М. А. Шимачек. Цена му је год. 9 ф. 52 новч. Доноси два пут месечно модни прилог за госпође: *Вазар* уз доплату од 4 ф. год., а уз доплату од 2 ф. годишње прилаже свакому недељном броју библиотеку романа. Даје претплатницима сјајне премије по сликама најславнијих чешких уметника. 6. *Ruch*, излази IX. год. по три пут у месец дана. 7. Најмлађи

је те врсте *Zlatá Praha* ушао у IV. годину свога века под уредништвом Ферд. Шулаца по један пут недељно. — Од хумористичких листова морам споменути: 8. *Humoristické listy*, год. XXIX., ветеран свију листова белетр., научних и хумористичких, који у опште изилазе. Уређује га Вилимек. 9. *Paleček*, год. XV., излази један пут недељно. Уредник му је Рудолф Покорни. 10. *Švanda duhák*, год. VI., под уредништвом Игњата Хермана.

— Један од најтемељније образованих критичара међу новијим писцима мађарским, по презимену Палађија, позивље на претплату на критичку студију под насловом „Банк ба“ Палађија је славу мађарску трагедију Јосифа Капто не под горњим насловом естетички анализирао а хоће уз то и назоре старијих критичара тога дела да испита. Студија ће та изнети четир до пет табака а изаћи ће до половине месеца Марта ове године.

— Жорж Оне драматизовао је свој роман под насловом „Грошица Сара“ и кажу, да на позорници има ефекта то дело те је, веле, прави пар „Господару ковница“. Ми роман „Грошицу Сару“ имамо у преводу Бранка Мушицког.

— Француски писац Алфонз Доде написао је нов роман „Несамртни“; у њему крии и осуђује изборе чланова за француску академију.

— Позната Хелвалдова „Историја културе“ излази сад већ и илустрована. Дело неће излазити по историјском току, већ по разним културним струкама, но ипак према развитку њиховом.

— Аустријски надвојвода Јосиф написао је циганску грамматику. Дело је одобрила мађарска академија а писац је хоће сад и на свет да изда.

— Амерички новинар и путник Стенли иде у Африку, да избави Емин-пашу из непријатељске онекаде. Лондонски накнадник један понудио му за дело, које ће о том путовању тек написати, преко 100.000 ф.ор.

А Ф О Р И С М И.

Римски.

Човек, који без прекида ради и мучи се, не живи: нема теже науке од науке, како да се живи. Сенека.

Чулна уживања налаче на оне мисирске разбојнике, који се зову грлиоци, али који нас грле за то да нас угуше. Сенека.

Казна, којом природа казни оне, који дуго живе, јест, да гледају често, где им смрт немилосрдно носи миле и драге, да старе у болу и у тузи и да никад не скидају са себе црног одеа. Јувенал.

Исправци. У 6. броју у песми „На станици“ у 31. стиху место „свршила се сила бојна“, треба да стоји „скршила се —“; а у прошлом броју на страни 111. у првом стиху, 9. реду одовдо стоји *кѣсовѣѣ*, а треба *кѣсовѣѣ*, које значи пресушна година.

САДРЖАЈ: Лаза Лазаревић, српски књижевник. (Уз слику.) — Фаали-пашина липа. Из прошлости Сарајевске. Написао Божидар Н. Вршчанин. — После подне у Фебруару. (Лонгфело.) Превео Вл. М. Јовановић. — Под старост бердо. (Наставак.) — О кнезу Лазару. (Наставак.) — Бранич српскога језика. (Наставак.) — Књижевност. „Срце“ књига за децу. Оцена и приказ Дан. А. Живаљевића. — Ковчежић. Гласник. — Књижевне белешке. — Афорисми.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф.ор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожкића у Београду.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА ДРА СВЕТОЗОРА МИЛЕТИЋА У Н. САДУ.